

MEMO

aan	kopie aan	datum
Algemeen bestuur	Josien Wannink, Robert de Lenne	27-10-2020
van	Eenheid en team	bijlage(n)
Nettie Aarnink (ambtelijk betrokkene: Robert de Lenne)	Expertisecentrum	1
onderwerp	kenmerk	
Evaluatie Droogte 2020	B2020/3608	

1. Doel/inleiding

Na de kletsnatte winter van 2019-2020 met circa 25 tot 30% meer neerslag dan normaal, leek de droogteperiode ver achter ons te liggen. Niets deed vermoeden dat de droogste lente in ruim 100 jaar zich zou voltrekken. En dat dit fenomeen zou plaatsvinden in het derde jaar op rij dat ons beheergebied kampt met extreme droogte.

De droogtejaren 2018 en 2019 zijn uitvoerig geëvalueerd. De beleids- en procesinhoudelijke evaluatie na afloop van het droogtejaar 2018 is op 23 januari 2019 aangeboden aan en vastgesteld door het algemeen bestuur¹. Op 6 mei 2020 is de droogte-evaluatie 2019 ter kennisname geagendeerd voor het dagelijks bestuur².

In de onderliggende memo wordt teruggeblikt op het droogtejaar 2020, met daarbij aandacht voor de aanbevelingen van de landelijke Beleidstafel Droogte en het onderscheid in wat goed ging en wat aandachtspunten zijn. Tevens wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen terugkijkend naar het droogtejaar 2020 en wat de afgelopen jaren in combinatie met ons handelen betekent in de transitie om te komen tot klimaat robuust werken en in onze omgang met collega-overheden en partners.

2. Terugblik droogtejaar 2020

2.1. Algemeen

Ook vanaf de start van het groeiseizoen 2020 bleef de regen uit en tevens hadden we te maken met het zonnigste voorjaar sinds het begin van de metingen van het KNMI. Dit resulteerde in een snel oplopend neerslagtekort; het verschil tussen de hoeveelheid regen dat valt en de hoeveelheid water dat verdampt vanaf 1 april (start van het groeiseizoen). Dergelijke zomers komen nu als gevolg van klimaatverandering vaker voor dan in 1950 en zullen in de toekomst nog frequenter voorkomen, zo laat recent onderzoek van het KNMI en Universiteit Utrecht zien³.

De gevolgen van de droogteperiode waren wederom behoorlijk. Daarbij kenmerkt het droogtejaar 2020 zich door de plaatselijke verschillen qua droogte door regionale en lokale

¹ II.6, Evaluatie droogte

² IV.2, Memo inzake stand van zaken beleidsevaluatie droogte 2018, evaluatie 2019 en vooruitblik 2020 (B2020/3299)

³ Website KNMI (Attributie van de droogte van 2018 in Nederland)

verschillen in neerslaghoeveelheid. Naast deze verschillen, zijn de gevolgen van een hoog neerslagtekort afhankelijk van de handelingsmogelijkheden van het waterschap. Zoals bijvoorbeeld de mogelijkheid om water aan te voeren vanuit de IJssel of het IJsselmeer. De gevolgen sloegen voor het derde jaar op rij hard toe in diverse agrarische sectoren, waarbij er sprake was van een ondermaatse kwaliteit van het gewas met opbrengstderving tot gevolg. Ook de natuur – die al flink te lijden had van de droge zomers van 2018 en 2019 – heeft langblijvende schade opgelopen en dat in combinatie met de structurele verdroging. Een groot deel van onze vrij afwaterende waterlopen op de hoge zandgronden vielen bijvoorbeeld droog, hetgeen desastreuze gevolgen kan hebben voor de aquatische natuur en daarvan afhankelijke ecosystemen. Niet enkel het waterschap had zijn handen vol aan het anticiperen op de droogte, ook de drinkwatermaatschappijen riepen meermaals op om spaarzaam om te gaan met water vanwege de extreem grote drinkwatervraag.

Beleidsmatig en bestuurlijk karakteriseert de droogteperiode 2020 zich – los van de toepassing van het vigerend beleid – door een viertal genomen besluiten, namelijk:

1. *'Oppervlaktewateronttrekkingsverbod openbare vijvers in stedelijk gebied'*, vastgesteld op 26 mei 2020.
2. *'Criterium instellen verbod grondwateronttrekking binnen 200 m van kwetsbare, grondwaterafhankelijke natuur voor groeiseizoen 2020'*, vastgesteld op 28 mei 2020.
3. *'Situationeel maaibeheer in verband met lage grondwaterstanden op de hogere zandgronden'*, vastgesteld op 30 juni 2020.
4. *'Verbod onttrekken grondwater (beschermingszone) kwetsbare, grondwaterafhankelijke natuurgebieden ten zuiden van de Overijsselse Vecht'*, vastgesteld op 7 augustus 2020.

2.2. Hoe verhoudt ons handelen zich tot de voorliggende droogtejaren en de aanbevelingen van de landelijke Beleidsstafel Droogte?

De aanhoudende droogte van 2018 was een 'wake-up call', maar ook een periode waarin veel kennis is vergaard en waarbij ervaringen en inzichten zijn opgedaan. Met name van de impact van besluiten voor ingelanden en hoe wij als waterschap hier ons proces op moeten inrichten.

Ons (operationele) handelen is in lijn met de voorliggende droogtejaren 2018 en 2019, enkel het gebiedsdekkende oppervlaktewateronttrekkingsverbod voor niet-wateraanvoergebieden is in 2020 niet afgekondigd vanwege de regionale en lokale verschillen in neerslaghoeveelheid. De gekozen lijn van het nemen van maatregelen is als volgt: **1)** oppervlaktewateronttrekkingsverbod openbare vijvers in stedelijk gebied, **2)** situationeel maaibeheer op de hoge zandgronden, **3)** oppervlaktewateronttrekkingsverbod niet-wateraanvoergebieden (excl. 2020) en **4)** grondwateronttrekkingsverbod nabij kwetsbare, grondwaterafhankelijke natuurgebieden. Deze lijn is overeenkomstig met hoe deze is behandeld in het dagelijks bestuur van 6 mei 2020⁴.

Naast de evaluaties van ons waterschap is door de Minister van Infrastructuur en Waterstaat de zogeheten Beleidsstafel Droogte ingesteld. Het doel van de Beleidsstafel Droogte betreft het evalueren van de verschillende vraagstukken voortkomend uit de droogteperiode van 2018 en het aandragen van conclusies en aanbevelingen.

Deze landelijke aanbevelingen zijn in mindere mate geënt op ons operationele handelen, maar meer op ons handelen op de lange termijn. Hoe door Vechtstromen onder andere invulling wordt gegeven aan deze aanbevelingen is opgenomen in bijlage 1 *'Samenvatting*

⁴ IV.2, Memo inzake stand van zaken beleidsevaluatie droogte 2018, evaluatie 2019 en vooruitblik 2020 (B2020/3299)

Eindrapport Beleidstafel Droogte & relevantie voor waterschap Vechtstromen. Opgemerkt moet worden dat dit een document betreft van voor het droogtejaar 2020 (januari 2020), echter doet dit niets af aan de relevantie van de aanbevelingen voor waterschap Vechtstromen.

2.3. Wat ging goed in het droogtejaar 2020?

- In de winter van 2019-2020 zijn er door onze peilbeheerders buitengewone inspanningen verricht geënt op het vasthouden van water. Mede door deze inspanningen (zoals zo hoog mogelijke stuwpeilen en de dialoog met ingelanden die hieruit voortkomt) zijn we het groeiseizoen 2020 begonnen met een optimale grondwatervoorraad.
- De organisatorische aanpak in 2020 met een droogteteam en –coördinator in plaats van een crisisorganisatie heeft goed gefunctioneerd. Hiervoor is gekozen vanwege het sluipende karakter van langdurige droogte en de verschillende beheersmaatregelen die nodig zijn. Daarnaast zullen dergelijke crisissituaties als gevolg van een veranderend klimaat frequenter voorkomen, waardoor het goed is dat dit in de reguliere beheerorganisatie wordt opgepakt.
- Er was sprake van een effectieve interne en externe communicatie. Dit kwam mede door het *Informatiebeeld Watersysteem* dat wekelijks werd verspreid onder Rijkswaterstaat, collega-waterschappen, gemeenten, LTO, TBO's, Veiligheidsregio's en andere belangstellenden.
- De regelmatige ambtelijke en bestuurlijke afstemming op Rijn-Oost niveau over de voorgenomen maatregelen hebben bijgedragen aan begrip voor regionale verschillen in (effecten van) droogte.
- Er bestond duidelijkheid over het moment van afkondiging van het grondwateronttrekkingsverbod in de beschermingszones van kwetsbare natuur. Dit door het criterium van een neerslagtekort van 250 mm te monitoren voor weerstation Hoogeveen en Twenthe en de daarbij behorende communicatie met de desbetreffende ondernemers.
- Er is doordacht ingesprongen op de behoefte vanuit het veld om enkele watersparende maatregelen te nemen. Door het waterschap zijn enkele (tijdelijke) stuwen geplaatst om water vast te houden, daar waar deze maatregel door de gebiedskenners als effectief en met zeer beperkte risico's op wateroverlast bij een extreme bui werd ingeschat.

2.4. Aandachtspunten

- Er is een toenemende vraag naar wateraanvoer vanuit het hoofdwatersysteem in combinatie met de afnemend wateraanbod (waterbeschikbaarheid vanuit IJssel en IJsselmeer).
- De beregeningsregeling geeft de mogelijkheid om bij extreme droogte een gebiedsdekkend beregeningsverbod in te stellen voor bijvoorbeeld niet-wateraanvoergebieden. Echter, een gebiedsdekkend verbod doet niet in ieder droog jaar recht aan de sterke verschillen binnen ons beheergebied, zoals bijvoorbeeld in 2020. Hierdoor levert een gebiedsdekkend beregeningsverbod niet altijd meerwaarde op. Bij het niet verkondigen van een gebiedsdekkend beregeningsverbod kan het beeld ontstaan dat Vechtstromen geen maatregelen neemt om te anticiperen op droogte.
- Ten aanzien van grondwateronttrekkingen wordt niet bijgehouden hoeveel grondwater er daadwerkelijk wordt onttrokken. Bij het waterschap zijn louter de gemelde of vergunde onttrekkingshoeveelheden bekend.
- Binnen Programma Watersysteem ontstaat een verwacht nadeel voor circa € 0,2 miljoen door niet begrote incidenteel verwachte bijdragen voor droogtemaatregelen, waaronder (1) de verplaatsing van grondwaterbronnen rondom grondwaterafhankelijke natuur, (2)

onderzoek bodemdaling gemeente Emmen en (3) de tijdelijke pompinstallaties die door Rijkswaterstaat worden ingezet.

3. Conclusie en aanbevelingen

3.1. Algemeen

Waterschap Vechtstromen heeft uit de voorgaande droogtejaren veel lering getrokken uit ervaringen en inzichten. Deze ervaringen en inzichten zijn in 2020 in meer of mindere mate toegepast. Dit maakt het dat we als waterschap weten waar de behoefte zit in een dergelijk jaar en hier hebben we dan ook succesvol invulling aan kunnen geven.

Geconcludeerd kan worden dat de inspanningen van de mensen in het veld, de organisatorische aanpak, de effectieve interne en externe communicatie met collega-overheden en ingelanden (het in verbinding staan met), de ambtelijke en bestuurlijke afstemming op Rijn-Oost niveau en het nemen van watersparende maatregelen er toe hebben geleid dat we goed hebben geanticipeerd op de droogte van 2020. Wel zijn er enkele aanbevelingen, voortkomend uit de aandachtspunten onder paragraaf 2.3:

- Om richting te geven hoe in de toekomst te willen voorzien in de watervraag middels wateraanvoer vanuit het hoofdwatersysteem, dient op korte termijn beleid opgesteld te worden dat toegepast kan worden bij particuliere wateraanvoerverzoeken en verzoeken om wateraanvoer in gebiedsprocessen.
- Aangezien een gebiedsdekkend onttrekkingsverbod niet altijd meerwaarde oplevert, wordt aanbevolen om in deze droogteperioden gericht en helder te communiceren over de gebiedsspecifieke onttrekkingsverboden op basis van de beregeningsregeling (geen water over de stuw).
- Verken de noodzaak voor een goede registratie van grondwateronttrekkingen (zowel qua locatie, gebruiksdoel als hoeveelheid) en bepaal in hoeverre dit essentieel is voor het maken van beleid en het evalueren van beleidskeuzes.

3.2. De betekenis van drie opeenvolgende droogtejaren voor de transitie tot klimaat robuust werken

De drie opeenvolgende droogtejaren hebben geleid tot bewustwording en erkenning dat door klimaatverandering droogte en watertekorten zullen toenemen. Door gebruik te maken van deze bewustwording werken we toe naar een gedragsverandering: het spaarzaam omgaan met water. De droogtejaren weerspiegelen de klimaatopgave die voor ons ligt en benadrukken de betekenis voor wat ons te doen staat. Het nemen van maatregelen in de leggerwaterlopen biedt onvoldoende soelaas en enkel met integrale, gebiedsgerichte aanpakken kunnen we de transitie tot een klimaat robuust watersysteem vormgeven.

De droogte van 2018, 2019 en 2020 laat dan ook het belang zien van onze omgang met andere overheden en partners als het gaat om samenwerking, aangezien de klimaatopgave een integrale opgave is die in gezamenlijkheid opgepakt moet worden. Hierbij zijn we continu in gesprek over welke klimaateffecten we wel en niet acceptabel vinden en onze programma's en processen zijn hier dan ook op ingericht, bijvoorbeeld het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA), Zoetwatervoorziening Oost Nederland (ZON), Natura 2000, Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof, et cetera.

De betekenis van de opeenvolgende droogtejaren is dan ook het overkoepelend richting geven aan wat een klimaat robuust watersysteem is en dit toepassen in ons beheer en onderhoud, beleid en (gebieds)inrichting. Dit wordt gedaan door het *Klimaat Robuust Werken* en de *beleidsnota Klimaat Robuust Watersysteem*.